

## הרב אליעזר בן-פורת פרופ' פסח קליימן

### וסת הגוף

#### ראשי פרקים

- א. מהי וסת הגוף
- ב. סימנים מבשרי וסת שלא נזכרו בש"ס, האם נחשבים ל'וסת הגוף'?
- ג. דין 'וסת הגוף' קבוע, ודין 'וסת הגוף' שאינו קבוע
- ד. זמן הפרישה ב'וסת הגוף'
- ה. סימן המופלג זמן רב מהופעת הוסת, האם נחשב ל'וסת הגוף'?
- ו. אשה שיש לה 'וסת גוף' קבוע, האם צריכה לחוש גם לעונה בינונית?

#### א. מהי 'וסת הגוף'?

רוב הנשים מרגישות מיחושים המבשרים את בוא הוסת [molimina], ויש מהן אשר מרגישות מיחושים מיוחדים אשר לא יופיעו כי אם קודם הופעת וסתן. מיחושים אלו נקראים 'וסת הגוף'. שונה היא 'וסת הגוף' משאר וסתות, כמו 'וסת יום החודש' או 'וסת ההפלה'<sup>1</sup>. 'וסת הגוף' היא וסת סימנית, סימפטומטית, כלומר מיחושים אלו משמשים כסימן הכר המבשר את הופעתה של הוסת<sup>2</sup>. 'וסת הגוף' הוא דבר המצוי בהרבה נשים<sup>3</sup>. להלן נדון בכמה שאלות העולות בקשר עם 'וסת הגוף'. מצינו שני מיני 'וסת הגוף': (א) 'וסת הגוף' הפשוט. (ב) 'וסת הגוף' המורכב גם מימים, דהיינו שרק מיחושים הבאים בימים מסויימים מבשרים את בוא הוסת. במאמר זה נדון רק ב'וסת הגוף' הפשוט שאינו קשור ליום מסוים בחדש או להפלה מסוימת, אלא הוא בא כסימן עצמאי בפני עצמו.

#### ב. סימנים מבשרי וסת שלא נזכרו בש"ס, האם נחשבים ל'וסת הגוף'?

במשנה [נדה סג ע"א] נאמרו כמה סימנים של 'וסת הגוף': מפקת [כאדם שפושט זרועותיו מתוך כובד<sup>4</sup>, או פותח פיו מתוך עייפות<sup>5</sup>], מתעטשת [דרך האף, או דרך מטה<sup>6</sup>], חוששת<sup>7</sup> בפי כרסה או בשיפולי מעיה [היינו נגד

1. ראה בנספח המצורף לסוף המאמר.
2. רשב"א תוה"ב בית ז שער ג: אבל וסתות דגופה, אדרבה האורח הוא שגורם למקרים הללו וכו'. וכ"כ ר"ן בחי' נדה סג, א, ומאירי נדה שם עמ' 266 לפי הגהת ר"א סופר ז"ל שם הע' יב.
3. ע' חזקת טהרה סי' קפ"ד דרך קצרה ס"ק טו וסי' קפט הקדמה לסעיף יט, שכנראה כיום רוב הנשים יש להן 'וסת הגוף'. וראה ט. גנול וד"ר ד. צימרמן, תחומין כ תשס"ה: וסת הגוף – היבט הלכתי ורפואי, עמ' 363-375.
4. רש"י נדה סג, א, ד"ה מפקת ורא"ש נדה שם פ"ט סי' א בביאורו של רש"י, ערוך ע' פהק, שו"ע סי' קפט סי"ט.
5. רש"י שבת קלו, א, ד"ה שפיהק, הביאורו הו"ס נדה שם ד"ה מפקת, רא"ש שם, שו"ע שם. והטור סי' קפט בשם ר"ח כתב: כאדם שמוציא קול דרך הגרון מתוך מאכל שאכל, וכ"כ בשו"ע שם סי"ט, ט"ז שם ס"ק לג וש"ך שם ס"ק נב.
6. ע' ברכות כד, ב, ששניהם נקראים "עטוש", ערוך ע' עטש, ש"ך שם ס"ק נג שלדינא שני

טבורה, או אצל בית הרחם<sup>8</sup>, שופעת<sup>9</sup>, כמין צמרמורת אוחת אותה<sup>10</sup>, ומסיימת המשנה: "וכן כיוצא בהן". ובגמ' [שם סג ע"ב] שאלו "מאי וכן כיו"ב"? ותיצו שהמשנה נתכונה להוסיף: ראשה כבד עליה או אבריה כבדים עליה, רותת [שאוחז אותה כמין רתת<sup>11</sup>] וגושה [שחוששת בכסליה<sup>12</sup>], או שרוצה להקיא<sup>13</sup>.

נשאלת השאלה: מהו דינם של סימנים אחרים המורים על הופעת הוסת, שלא נזכרו במשנה ובגמ', האם נחשבים הם ל'וסת הגוף'? נשאל על כך הגאון רח"ד פדווא ז"ל, ותשובתו<sup>14</sup>: אין בידינו להוסיף על וסתות הגוף שמנו חכמים במשנה ובגמ'.

אבל מדברי הרמב"ם נראה שכל סימן ברור המורה על בוא הוסת נחשב כ'וסת הגוף', שכן כתב שם בפירוש דברי המשנה "וכן כיוצא בהן"<sup>15</sup>: כלומר, אחד המאורעות שרגילה שיארעו לה בזמן וסתה, אם הורגלה בהן ג' פעמים, נעשו לה אותן המאורעות מורים על הוסת [ר"ל, נחשב הוא וסת קבוע<sup>16</sup>], כמו שאנו מוצאים מהן שיארע לה דכאון בלבד [premenstrual depression], ואחרת כאבי ראש בלבד [catamenial migraine], ואחרת דאגה ואי שקט נפשי [anxiety], ואחרת נמנום<sup>16</sup>, וכיוצא בכך. מנה כאן הרמב"ם כמה תופעות, מהן נפשיות ומהן פיזיות, אשר לא נזכרו בתלמוד, וסיים: **וכיוצא בכך**. נמצא, דברי חכמי התלמוד והראשונים ז"ל בענין הסימנים המורים על הופעת הוסת, נאמרו מתוך התבוננות בעולמה הפיזיולוגי והנפשי

הפירושים אמת.

7. ע' **מאירי** נדה שם שפירש שמרגשת בכבדות באותן המקומות, ומקורו מ**פיהמ"ש לרמב"ם** נדה פ"ט מ"ח בתרגומו של הר"י **קאפח** שכתב: שתרגיש כובד והתמתחות בשיפולי גופה.
8. **רש"י** נדה סג, א, ט"ז סי' קפט ס"ק לר. ומש"כ אצל בית הרחם, ר"ל הבטן התחתונה.
9. בגמ' נדה שם פירשו "שופעת", שופעת דם טמא מתוך דם טהור, ופירש **המאירי** שם שרגילה לראות קודם הוסת דם טהור, כגון דם ירוק או לבן, ואח"כ רואה דם טמא, וע' בסדרי **טהרה** סי' קפט ס"ק כה בשם שו"ת **פני יהושע** ח"א י"ד סי' א דה"ה בראתה תחילה כעין מוגלה ואחר זה דם, דהיינו שופעת דם טמא מתוך דם טהור, והביאו **הפת"ש** סי' קפט ס"ק כג. וע"ע **אגרות משה** י"ד ח"ג סי' נא לענין נשים שדרכן לראות כתמים קודם וסתן.
10. שאחזו אותה כמין צירי קדחת, **רמב"ן** הל' נדה פ"ו דין ח, ראב"ד **בעלי הנפש** שער תיקון הוסתות: אישאת צמירתא, **רמב"ם** הל' איסור"ב פ"ח ה"ב: ויסתמר שערת בשרה או ייחם בשרה, וכ"כ ב**פיהמ"ש** נדה שם, שו"ע שם סי"ט. וע' **בדי השלחן** סי' קפט ס"ק קצג דהיינו הבזקי חום [hot flashes] ודייק זאת מלשון "צירי", דהיינו שאינו חום תמידי, אלא הולך ובה.
11. **פיהמ"ש לרמב"ם** נדה פ"ט מ"ח בתרגומו של הר"י קאפח ז"ל, **רמב"ן** הל' נדה פ"ו דין ח. והכונה לאשה הרותת אך לא מחמת הבזקי חום הנ"ל בהערה הקודמת.
12. ר"ל בשרירים הפנימיים סמוך לכליות, ראב"ד **בעלי הנפש** שער תיקון הוסתות.
13. ראב"ד **בעלי הנפש** שם: מעין אכילה גסה, רשב"א **תורת הבית** בית ז שער ג. והרמב"ן הל' נדה פ"ו דין ח פירש שהיו בני מעיה **מגיסים** והומים.
14. **חשב האפור** ח"ג סי' לא וסי' לו.
15. **פיהמ"ש לרמב"ם** נדה פ"ט מ"ח בתרגומו של הר"י קאפח ז"ל.
16. אפשר שלמד הרמב"ם כן מדברי המשנה "מפהקת", שפירשה הרמב"ם כפיהוק מתוך רפיון של נמנום, ע' הערה 27 של הר"י קאפח **בפיהמ"ש** שם, ולכן כתב שכל תופעת נמנום המיוחדת לביאת הוסת בכלל זה.

של האשה, ודוגמאות אלו באו ללמדנו על הכלל, שכל סימן ברור המורה על הופעת הוסת נחשב כ'וסת הגוף' לכל דבר.

וכן מורים דברי הרא"ש<sup>17</sup> שהביא ג' פירושים ל"מפקת", וסיים: "וכלם דברי א-לוהים חיים, דכל חוש שינוי הגוף, כיון שהוחזקה בו, הוא סימן להתעוררות עקירת הדם". כלומר, אין כאן מחלוקת לדינא בין הפירושים השונים, שהרי כל הפירושים של "מפקת" מעוגנים במציאות, ולא נחלקו אלא בפירוש המילולי של לשון "מפקת", אבל למעשה כיון שסימנים אלו ענינם הרגשות של שינוי בגוף המבשרות על בוא הוסת, על כן כולם הם 'וסת הגוף'<sup>18</sup>. ונראה שכן דעת האגרות משה [י"ד ח"א סי' פד] שדן בענין וסת הגוף של כאב בחזה, ופשוט לו שנחשב 'וסת הגוף'.

אכן כל הסימנים האמורים במשנה ובגמ' הנ"ל, והדומה להם, אינם נחשבים ל'וסת הגוף' אלא אם כן נתייחדה הופעתם כמבשרי הגעת הוסת בלבד. אבל אם חשה האשה בסימנים אלו גם בזמנים אחרים, שלא בקשר עם בוא הוסת, אין הם נחשבים כ'וסת הגוף', כי רק אותם המיוחדים, הכאבים והשינויים המתרחשים באשה כתוצאה מהופעת הוסת, נכללים ב'וסת הגוף'. כך עולה מדברי הרא"ש והטור, ע' תוס' [נדה סג ע"א ד"ה מעטשת] שכתבו שבפיהוק או עיטוש פעם אחת אינו נחשב לוסת הגוף, אלא אם כן פיהוק או נתעטשה שעה או שתיים בעת שרגילה לראות, אבל פיהוק או עיטוש פעם אחת אינו כלום. והרא"ש [שם סי' א] וכן הטור [סי' קפט] השמיטו לשון זו של "שעה או שתיים", ובמקום זה כתבו שעושה כן פעמים רבות זה אחר זה, והיינו שלשלת ארוכה של פיהוקים, אבל בפעם אחת אין זה שינוי, כי זהו דרך כל אדם, וכ"כ השו"ע [סי' קפט סי"ט] והש"ך [סי' קפט ס"ק נד].

ובפרדס רימונים<sup>19</sup> למד מדברי הרא"ש, הטור והשו"ע, שהעיקר תלוי במה שהוא שינוי מדרך העולם, שכל מה שאפשר לומר שהוא טבע הרגיל בדרך כלל אצל כל אדם, אין זה סימן להתעוררות הדם, אבל אם עשתה כן [ר"ל פיהוק או עיטוש] הרבה פעמים בזה אחר זה, עד שאנו רואים שהוא דבר יוצא מן הטבע הרגיל, זה מורה שהוא מפאת התעוררות הדם לצאת.

17. רא"ש נדה שם פ"ט סי' א'.

18. וכ"כ לפרש דברי הרא"ש על דרך זו בחזקת טהרה סי' קפט סי"ט, מורה דרך ס"ק א. וע' בחזקת טהרה שם שנתקשה מלשון המשנה "וכן כיו"ב", ובגמ' שאלו "וכן כיו"ב לאתווי מאי", ותירצו שנתכוונו להוסיף בזה כבדות ראשה או אבריה, רותחת וגוסה, משמע ג' אלו דוקא ותו לא, ונשאר ב"צריך עיון". ונראה פשוט שאין זו רשימה הכוללת כל התופעות הנחשבות וסת הגוף, אלא שתופעות אלו הנוכחות בגמ' ונרמזות במשנה בלשון "וכן כיו"ב", הן רק דוגמאות שיש להקיש מהן לכל הדומה להן, וכמבואר להדיא בפיהמ"ש לרמב"ם הנ"ל.

19. רבי משה יצחק אביגדור ז"ל, פרדס רימונים סי' קפט שפתי חכם ס"ק נד, וציון לתוס' יו"ט נדה פ"ט מ"ח שעמד על ההטעמה הנ"ל בדברי הרא"ש. וע' מאירי נדה סג ע"ב ד"ה זה שביארנו עמ' 272. ונראה שזוהי גם כונת התוס', שאם בעת שרגילה לראות מפקת או מתעטשת זמן רב, שעה או שתיים, נחשב הדבר לשינוי "היוצא מטבע כל האדם" בדרך כלל.

ר"ל, ולכן נחשב 'וסת הגוף'. ובערוך השלחן [סי' קפט סנ"ד] אחר שהביא דברי הטור והשו"ע הנ"ל, הוסיף: "וכן כל מה שחשבנו", ר"ל שכל הסימנים שנזכרו לעיל בדבריו [שם סנ"ג], אינם נחשבים ל'וסת הגוף', אם זהו דרכן של בנ"א בדרך כלל, ורק אם הוא שינוי יוצא מטבע הרגיל ובא רק עם הופעת הוסת, זה נחשב ל'וסת הגוף'. וכן מורה הסברא, שאם סימן אינו מיוחד לבוא הוסת דוקא, כמו למשל, כאב ראש שסובלת ממנו האשה גם שלא בקשר עם הופעת הוסת, אינו נחשב ל"חוש שינוי הגוף" באשה להקרא 'וסת הגוף'<sup>20</sup>.

### ג. דין 'וסת הגוף' קבוע, ודין 'וסת הגוף' שאינו קבוע

'וסת הגוף' נקבע בג' פעמים, שאם אירע לה סימן מבשר על בוא הוסת, כגון פיהוק<sup>21</sup>, וראתה דם, וכן אירע ג' פעמים רצופים שפיהקה וראתה, נחשב 'וסת הגוף' זה של פיהוק ל'וסת קבוע'<sup>22</sup>. אף אם אירעו הפיהוקים בעונות שונות, למשל, הא' ביום, הב' בלילה והג' ביום, גם כן קבעה לה 'וסת הגוף' לפיהוקים, שכן 'וסת הגוף' אינו ענין לעונת היום או הלילה, ולפיכך אינו דומה ל'וסת הימים' שאינו נקבע אלא בג' ראיות באותה עונה<sup>23</sup>. אין הסימנים השונים של 'וסת הגוף' מצטרפים זה עם זה להחשב 'וסת קבוע', שאם למשל פיהקה פעם אחת וראתה, ונתעטשה פעם אחת וראתה, וחששה בפי כריסה פעם אחת וראתה, אין זה 'וסת קבוע', אלא דוקא כל אחד לעצמו [ג' פעמים], ג' פיהוקים וראתה, או ג' עיטושים וראתה, וכן ככולם כל אחד לעצמו<sup>24</sup>.

לפיכך, אם אירע לה המיחוש הנקרא 'וסת הגוף', כגון שפיהקה וראתה דם, הרי בפעם אחת בלבד חוששת לסימן זה של הפיהוק כדין 'וסת שאינו קבוע'. וכן אם חזרה ופיהקה וראתה שנית, חוששת לו כנ"ל, וצריכה לחשוש גם לעונה בינונית [כדין אשה שאין לה וסת קבוע כמבואר בשו"ע סי' קפט ס"א], וליום החדש ולהפלגה<sup>25</sup>. זאת ועוד: חומר יש ב'וסת הגוף' שאינו קבוע,

20. כלומר, דוקא כאב ראש בלתי רגיל ומיוחד במינו, הקשור באופן ישיר להופעת הוסת הנקרא catamenial migraine נחשב ל'וסת הגוף'. וכמו כן עיטוש המופיע אצלה גם בעת הצטננות, או רגישות לאבקת פרחים [pollen] וכדומה, אינו נחשב ל'וסת הגוף'.

21. מן המחבר, כמו הראשונים שלפניו, נקט כדוגמה הקלאסית של 'וסת הגוף' – פיהוק, מפני שהיא 'וסת הגוף' הנזכרת ראשונה במשנה, וכן היא מלה קצרה. להלן נלך בעקבותיהם.

22. נדה סג ע"א, **שו"ע** סי' קפט ס"ט. 'וסת קבוע' זה, דינו ככל 'וסת קבוע' שאינו נעקר אלא בג' פעמים, וכן וסת זה אינו נעקר אלא אם כן תפיק ג' פעמים ולא תראה, **רמב"ן** הל' נדה פ"ו דין י"ד, רשב"א **תורת הבית** בית ז שער ג, **שו"ע** סי' קפט סכ"ו. ולענין החשש לעונה בינונית, יום החדש והפלגה, ראה להלן ס"ק ה.

23. **שיעורי שבט הלי** סי' קפט ס"ט ס"ק י ד"ה וסת הגוף.

24. קשלו ולשונו של המאירי נדה ס"ג ע"א ד"ה ומעתה, ומקורו מדברי הרשב"א **תורת הבית** בית ז שער ג, **שו"ע** סי' קפט סכ"ג: אבל אם פיהקה פעם אחת ונתעטשה ב' פעמים, אין מצטרפים. וע' **ח"י רע"א** שם סכ"ג סוף ד"ה אכלה שום וראתה.

25. **רא"ש** נדה פ"ט סי' א, רשב"א **תורת הבית** בית ז שער ג, **שו"ע** סי' קפט סכ"א, לענין יום החדש. וע' **שו"ע הרב** סי' קפט ס"ק צ דכמו כן חוששת לעונה בינונית, ובחכמת אדם סי' קיב דין ל' הוסיף: וגם צריכה לחוש להפלגה.

שאין בשאר וסתות. שאילו בשאר וסתות, אם הוא וסת שאינו קבוע, עבר הוסת ולא ראתה, אעפ"י שלא בדקה מותרת, אבל 'וסת הגוף', אפילו אם אינו קבוע [שאמרנו שחוששת לו], אם חזרה ופיהקה שנית, אסורה בלא בדיקה<sup>26</sup>.

#### ד. זמן הפרישה ב'וסת הגוף'

אמרו בגמ' [נדה סג, ב] על הכתוב: "והזרתם את בני ישראל מטומאתם", מכאן אמר רב ירמיה, אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכו'. ובשאלות דרב אחאי גאון [פ' מצורע שאלתא פט] מבואר שחיוב הפרישה סמוך לוסת אינו אלא מדרבנן, וקרא ד"והזרתם" אסמכתא בעלמא, דקיי"ל וסתות דרבנן<sup>27</sup>. וכ"מ דעת השו"ע יו"ד סי' קפד ס"י שכתב שהיוצא לדרך צריך לפקוד את אשתו אפילו סמוך לוסתה, וכונתו לפקוד את אשתו בתשמיש. וכן מפורש בשו"ע או"ח סי' רמ ס"א ואה"ע סי' עז ס"ד. וכן משמעות דבריו ביו"ד סי' קפד ס"ד לענין ספק ראתה קודם הנץ או אחריו, דאזלינן לקולא, משום דספק דרבנן לקולא [ע' ביאור הגר"א שם ס"ק יא]. וע' ש"ך [סי' קפד ס"ק ה] שכתב דחיוב הפרישה סמוך לוסת היינו מדרבנן, ש"כן הסכמת רוב הפוסקים והאחרונים דוסתות דרבנן<sup>28</sup>.

ובגמ' [שם] שאלו "וכמה" [משך זמן הפרישה סמוך לוסת]? וביאר רבא: "עונה", דהיינו אותה עונה של הופעת הוסת. אם הופיעה וסת ביום, פורש באותה עונת יום, ואם בלילה, פורש באותה עונת לילה. וכן נקט להלכה בשו"ע סי' קפד ס"ב. לענין וסתות, נחשבת עונת היום מנץ החמה עד שקיעתה, ועונת הלילה משקיעת החמה עד הנץ החמה<sup>29</sup>. אכן זמן פרישה לענין 'וסת הגוף', לא תלוי בעונת היום או הלילה, שכן אנו מדברים ב'וסת הגוף' שאינו תלוי בימים, אלא זמן הפרישה הוא 'לשעתה', דהיינו למשך זמן הופעת הסימן של הוסת. למשל, אם קבעה לה 'וסת הגוף' של פיהוק, קודם הפיהוק אינה אסורה, ועם התחלת הפיהוק, מיד אסורה כל זמן המשך הפיהוק.

קולא יש ב'וסת הגוף' שאינה בוסת הימים, שאילו בוסת הימים אם קבעה לה וסת לראות בעונת היום או הלילה, אפילו אם רגילה לראות תמיד רק בסופה של אותה העונה, אסורה כל אותה העונה. אבל ב'וסת הגוף' אם

26. ט"ז קפט, לח, בביאור השו"ע שם סכ"א, דברי חמודות על הרא"ש נדה פ"ט סי' א אות יא, חוות דעת קפט חידושים ס"ק לח, סדרי טהרה סי' קפט ס"ק כז, פתחי תשובה סי' קפד ס"ק כא, חכמת אדם סי' קיב דין ל, וכן מסיק לדינא בערוך השלחן סי' קפט סנ"ט. אבל ע' שו"ע הרב סי' קפט סוף ס"ק פח, במאמר המוסגר, שחולק ונוקט כדעת נקודות הכסף ויעו"ש.

27. וכן דעת הראב"ד בעלי הנפש שער תיקון הוסתות, הרשב"א תורת הבית בית ז שער ג, וכ"כ בעל המאור, המאירי והר"ן שבעות יח ע"ב.

28. וכן מסיק בפרי דעה פתיחה, שער ז ד"ה ואמנם, שכן דעת רוב הפוסקים וכן הכרעת השו"ע.

29. חוות דעת סי' קפד ביאורים ס"ק ה, שו"ע הרב סי' קפד ס"ק יב בשם רבינו יהונתן ז"ל בעל כו"פ בתפארת ישראל סי' קפד ס"ק ד, וכן לענין פרישה, תלוי יום ולילה בזמן הנץ החמה ושקיעתה, שו"ע הרב שם ס"ק ח, ט וי"א.

רגילה לראות בסוף הוסת, דהיינו בסוף "שלשלת הפיהוקים"<sup>30</sup>, אינה אסורה אלא בסופם של הפיהוקים, ואינה נאסרת בתחילתם.<sup>31</sup> עבר הפיהוק ולא ראתה, ובדקה עצמה, הרי זו מותרת בשארית העונה שבה אירע הפיהוק, ואין כאן דין פרישה על העונה כמו בוסת הימים.<sup>32</sup>

אכן הרשב"א [תוה"ב ז, ג] הביא דעת הראב"ד [בעלי הנפש שער הוסתות], שכל האמור לעיל שזמן הפרישה ב'וסת הגוף' מוגבל 'לשעתה', זהו רק אם כל הראיה מובלעת בתוך הוסת, שהיא רגילה לראות רק במשך זמן הסימן של הוסת, דהיינו רק בשעת הפיהוק, אבל אם אין כל הראיה מובלעת בתוך הוסת, אלא נמשכת היא גם לאחר הפיהוק, אסורה מתחילת הוסת.<sup>33</sup> דהיינו מתחילת "שלשלת הפיהוקים" עד סוף אותה העונה.<sup>34</sup> נמצא, רוב נשים שיש להן 'וסת הגוף', כיון שאין ראייתן מובלעת בתוך הוסת, בין אם התחילה לראות בתחילת הפיהוק, או בסופו, ונמשכת ראייתה לאחריו, או התחילה ראייתה לאחר הפיהוק,<sup>35</sup> חוששת מתחילת סימן הוסת עד סוף אותה עונה.<sup>36</sup>

30. ע' **סוגה בשושנים** דיני וסתות ס"ז ז ס"ד שפירש דהיינו כגון שרגילה לפהק חצי שעה בערך, ולעולם אינה רואה אלא רק בסוף חצי שעה של פיהוקה, כשיגיע וסת הגוף שלה שתתחיל לפהק, אינה אסורה רק בסוף חצי שעה מתחילת הפיהוק.

31. ראב"ד **בעלי הנפש** שער תיקון הוסתות ורשב"א **תורת הבית** בית ז שער ג, עפ"י נדה סג, ב, שעד כאן לא נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי אלא בוסת הימים, אבל בוסת הגוף הכל מודים שאם רגילה לראות בסוף הוסת, אינה אסורה בתחילת הוסת, וכן נקט **בשו"ע** ס"י קפט סכ"ד. כ"כ הראב"ד **בעלי הנפש** שם והרשב"א **בתורת הבית** שם ו**מאירי** נדה סג ע"א.

32. לשון זו שכתב **השו"ע**: "מתחילת הוסת", נמצא **בתורת הבית הקצר** בית ז שער ג, **בחי' הרשב"א** נדה סג ע"ב ו**במאירי** נדה שם. לשון זו מתפרשת מתחילת סימן הוסת, דהיינו תחילת "שלשלת הפיהוקים", ולא תחילת ראיית הדם, כ"כ **החוות דעת** ס"י קפט ביאורים. ס"ק לא וכ"כ **בסוגה בשושנים** דיני וסתות ס"ז ז ס"ד. ובדין יש לפרש כן לשון השו"ע. חדא, שבכל הסעיף הלשון "התחלת הוסת", "המשכת הוסת", "בתוך הוסת", "בסופו" של הוסת, הכל אמור על סימן הוסת שהיא "שלשלת הפיהוקים". וכ"מ להדיא בלשון הראב"ד **בעלי הנפש** שער תיקון הוסתות מהדורת הר"י קאפח עמ' לג. ועוד, אם אסורה רק מתחילת ראיית הדם הבאה בסופו של סימן הוסת, זהו דבר שאין צריך לאמרו, דמילתא דפשיטא הוא שצריכה לפרוש מאז, אלא ודאי "מתחילת הוסת" פירושו מתחילת הסימן של 'וסת הגוף'.

33. דעת הראב"ד **בעלי הנפש** שער תיקון הוסתות, ונחלק עליו הר"ה **בסלע המחלוקת** שם ס"י יב, והביאם הרשב"א **בתורת הבית** בית ז שער ג **ובתורת הבית הקצר** שם הכריע כראב"ד, וכ"כ **הטור** ס"י קפט בשם הרשב"א שהכריע כדעת הראב"ד, וע' **בית יוסף** שם, וכ"כ **המאירי** נדה סג ע"א, וכן נקט להלכה **בשו"ע** ס"י קפט סכ"ד.

34. **לבוש עטרת זהב** ס"י קפד סכ"ד: או שדרכה לראות הכל אחר הפיהוק, או בקרוב לו שעה אחת או שתיים, אסורה לשמש מתחילת הוסת עד סוף עונה אחת. וע' **מאירי** נדה סג ע"א על דברי המשנה שם: אבל אם היתה רגילה לראות בסוף הוסת, ר"ל שרגילה שעה אחת בפיהוקים או בעיטושים בלא ראייה, ומתחלת לראות אחר שכלו פיהוקיה ועיטושיה.

35. ראה דברי הראב"ד **בעלי הנפש** שם, שהקשה: הרי לענין קביעת הוסת אחר תחילת הראייה אזלינן [וע' **שו"ע** ס"י קפד ס"ה]. ותיריך: הני מילי בשתי עונות, דלא אסרינן עליה אלא אותה העונה שתחילת הוסת קאי בגוה, אבל הכא [בוסת הגוף] תוך הוסת ואחר הוסת חדא עונה היא, וכיון שפשטה ראייתה לאחר הוסת, כולה יומא מתפס ומן הוסת ואלך מתסרא. וע' **בית יוסף** שהקשה ותיריך על דרך זו, וכבר עמד על כך רבינו יהונתן ז"ל בעל **כרו"פ בתפארת ישראל** ס"י קפ"ט ס"ק כ"ד שכתירוצו של הב"י מבואר בדברי הראב"ד הנ"ל.

## ה. סימן המופלג זמן רב מהופעת הוסת, האם נחשב ל'וסת הגוף'?

יש לעיין מה דינו של סימן המופלג זמן רב מהופעת הראיה, האם נחשב הוא ל'וסת הגוף'? ואם תמצי לומר שאכן נחשב הוא ל'וסת הגוף', מהו זמן הפרישה ב'וסת הגוף' כזה?

בפירוש משנה אחרונה [נדה פ"ט מ"ח] מצדד לומר שסימן הוסת אינו נחשב ל'וסת הגוף' אלא א"כ ראיית הדם אירעה בסמוך להופעת הסימן של הוסת.<sup>37</sup> ובספר סוגה בשושנים כתב, שדוקא פיהוק שקדם לראיה יום אחד, תולים אנו את הראיה בפיהוק של אתמול, אבל אם הפיהוק קדם לראיה ב' ימים, אין יחס וקשר בין סימן הוסת שהוא הפיהוק, לראיה, ואין הפיהוק נחשב ככה"ג ל'וסת הגוף'.<sup>38</sup> אבל באגרות משה<sup>39</sup>, וכן בשבט הלוי<sup>40</sup>, נקטו לדינא שאפילו אם הראיה מופלגת כמה ימים מן הסימן של הוסת, נחשב הוא ל'וסת הגוף', אך מ"מ אינה אסורה כל אותם הימים שבינתיים, אלא רק באותה עונה שרגילה לראות בה.<sup>41</sup>

נמצא, אשה שיש לה 'וסת הגוף' של פיהוק, וכעבור ג' ימים מן הפיהוק רגילה לראות, מותרת היא בב' הימים הראשונים, ואסורה ביום הג' בעונה המיועדת לראייתה. כל זה אמור כאשר הפלגת הזמן שבין הופעת הסימן של הוסת, לבין הראיה, קבוע הוא אצלה. אבל אם אין הפלגה זו שוה, לפעמים רואה אחר ב' ימים מן הפיהוק, ולפעמים אחר ג' ימים, חוששת למנין הימים הקטן שרגילה לראות אחריו, דהיינו אחר ב' ימים מהופעת סימן הוסת.<sup>42</sup>

הגאון רח"ד פאדווא ז"ל בחשב האפור אשר ל<sup>43</sup>, נשאל אודות אשה שטרם זכתה לפרי בטן, ועפ"י פקודת הרופאים מודדת חום בכל יום, לברר את הזמן הראוי אצלה להריון דהיינו זמן הבייץ. ונתברר אצלה שאמנם אין קביעות מן הוסת עד הבייץ, אבל יש קביעות מן הבייץ עד התחלת הוסת, האם יש לראות דבר זה כ'וסת הגוף'? והשיב הגר"ח ז"ל, כי אין לדון סימן זה כ'וסת הגוף' לענין פרישה סמוך לוסתה, "כי הואיל ובגמ' ובפוסקים נזכרו דוגמאות מה הן וסתות הגוף, ולא נזכרו דוגמאות מעין זה, אין אנו אדוניים

37. דהיינו שהראיה מופלגת שעה אחת או שתיים אחר הפיהוק, וכמשמעות לשון הרמב"ן בהל' נדה פ"ה ה"ג לענין וסת הקפיצות שהביא **המשנה אחרונה** שם כסיוע לדבריו. ונראה דר"ל באותה עונת היום או הלילה של סימן הוסת, ולאפוקי בעונה שלאחריה.

38. **סוגה בשושנים** דיני וסתות סי' ז ס"ד ושם ס"ק ח.

39. **אגרות משה** יו"ד סי' א סי' פד וע"ע אגרות משה יו"ד ח"ג סי' נא.

40. **שבט הלוי** יו"ד ח"ג סי' קיז וסי' קכד.

41. **שו"ת הריב"א** יו"ד סי' עג הובא בדרכי **תשובה** סי' קפט ס"ק עח, שו"ת **רבי עזריאל הילדסהיימר** יו"ד סי' קצ, וכ"כ באג"מ ובשבט הלוי הנ"ל, ובסוף סי' קיז הוסיף שבט הלוי, דבימים שבינתיים, לחומרא תבדוק את עצמה כל פעם קודם תשמיש.

42. **שיעורי שבט הלוי** סי' קפט סי"ט ס"ק י ד"ה ולכן למעשה. גם בתוך אותם ב' ימים תעשה בדיקה קודם תשמיש כמבואר בהערה הקודמת. וע' דעתו של הגאון ר' ש. פ. כהן בבדי **השלחן** סי' קפט ס"ק קצח.

43. שו"ת **חשב האפור** ח"ג סי' לז.

להוסיף וסתות על מה שלא מנו חכמים". והולך לשיטתו [ח"ג סי' ל"א] שאין להוסיף על המקרים של 'וסת הגוף' שנזכרו בגמ', וכבר הבאנו [לעיל פרק ב] שאין כן משמעות דברי הרמב"ם בפיהמ"ש והרא"ש בפסקיו.

והוסיף הגר"ד ז"ל ליתן עוד טעם מדוע אינו נחשב סימן זה ל'וסת הגוף', כי בגמ' ובפוסקים לא מצינו וסת אלא [היכא] שהסימן של הוסת בא ביומו, או לכל היותר בא הסימן של הוסת ביום שלפני הוסת, אבל שיבוא הסימן היום, והראיה [תבוא] חשבון של ימים [רביס] אח"כ, וסת כזה לא נזכר בפוסקים. ומסיק הגר"ד: ומ"מ נראה ודאי שקשה להתיר התשמיש ביום המיועד ולא לחוש כלל שמא תראה, אבל נראה שאין לחוש אלא לוסת קבוע, ולוסת שאינו קבוע אין לחוש כלל בכה"ג. וגם וסת קבוע דיו לחוש לשמא תראה ולפרוש מתשמיש, אבל להצריך בדיקה לא מצינו, ואם בא הזמן ולא הרגישה, דיה ואין להצריכה בדיקה. וכל שכן שאין לראות סימן זה כוסת לקולא ולהתיר עונה בינונית, וכל שכן שאין שום חיוב להזדקק לזה כדי לקבוע בזה יום הפרישה. אלו דברי הגר"ד ז"ל.

ויש להעיר על דברי הגר"ד ז"ל. חדא, מש"כ שאין שום חיוב להזדקק לזה, כדי לקבוע בזה יום הפרישה, ר"ל שאין חיוב למדוד את החום, או להשתמש בערכת ביוץ כדי לידע זמן הביוץ, ובדרך זו תדע זמן וסתה, פשוט הוא, שחכמינו ז"ל לא חייבו את האדם לעשות תחבולות טכניות לברר דברים נעלמים שאינם גלויים למראה העין, לשם שמירת ההלכה<sup>44</sup>. מטעם זה נראה גם שאין לראות סימן זה כ'וסת הגוף'<sup>45</sup>, משום ש'וסת הגוף' נגדרת כ"חוש שינוי הגוף", כלשונו של הרא"ש, דהיינו שינוי פיזיולוגי [או נפשי, כמבואר בפיהמ"ש לרמב"ם] באשה, הגלוי ונראה לעין, ואין השימוש במדחום או בערכת ביוץ בכלל זה.

נמצא, אשה המבקשת להכנס להריון ומשתמשת לשם כך בערכת ביוץ, ונודע לה ע"י בדיקתה זמן הביוץ, ומעתה יודעת היא מתי יבוא וסתה, כאמור אין ידיעה זו נחשבת לסימן ההלכתי של 'וסת הגוף'. אכן מאידך גיסא, כיון שידועת היא שביום מסוים אמור לבוא וסתה, ודאי שיש לפרוש מתשמיש ביום זה, שהרי ידיעה זו על הופעת הוסת, לא מוקדם יותר מ-12 יום מן הביוץ, ולא מאוחר יותר מ-16 יום מן הביוץ, חקוקה היא באבן המערכת הביולוגית של האשה, ודרגת ודאותה גבוהה היא<sup>46</sup>. אפשר שמכאן נובעת גם

44. וכ"כ בגופי הלכות סי' קפט סי"ט, משנת סופרים אות יב וע"ע מש"כ שם סכ"ד משנת סופרים אות טז.

45. ולא היינו טעמא משום שהוא מופלג זמן רב מהופעת הוסת, שהרי כבר הבאנו לעיל שיש חילוקי דעות בענין זה.

46. Lenton EA, Landgren BM, Sexton L. Normal variation in the length of the luteal phase of the menstrual cycle: identification of the short luteal phase. Br J Obstet Gynaecol 1984;91:685-9.



קולא, שכיון שיודעת שלא יבוא וסתה עד אותו יום, אינה חייבת לחשוש לעונה בינונית או ליום החדש והפלגה במשך הזמן שעד מועד בוא וסתה, שלענין וסתות, דקיי"ל וסתות דרבנן, די לנו בבירור גמור כה"ג שלא תארע שום תקלה חלילה, שאין הבחנה זו בגדר השערה או אומדנא, אלא זהו ענין הצפון בטבע האשה<sup>47</sup>, וצ"ע<sup>48</sup>.

### ו. מי שיש לה 'וסת גוף' קבוע, האם צריכה לחוש גם לעונה בינונית?

כתב השו"ע סי' קפט ס"א: כל אשה שאין לה וסת קבוע, חוששת ליום ל' לראייתה שהוא עונה בינונית לסתם נשים, ואם יש לה וסת קבוע לזמן ידוע, מכ' לכ', או מכ"ה לכ"ה, חוששת לזמן הידוע. ויש לעיין. אשה שיש לה 'וסת הגוף' קבוע, מה דינה לענין החשש של עונה בינונית. ונראה שיש הבדל בזה לענין 'וסת הגוף' בין אם קבעה לראות בתחילת הוסת, לבין אם קבעה לראות רק בסוף הוסת, או לאחריו. וכן יש הבדל בזה בין אם מובלעת ראייתה בתוך הוסת, או אם נמשכת ראייתה גם לאחר הוסת וכדלהלן.

דעת פרדס רימונים<sup>49</sup>, מקור מים חיים<sup>50</sup> וסוגה בשושנים<sup>51</sup>, עפ"י משמעות דברי הש"ך [סי' קפד ס"ק לב], דאשה שקבעה לה 'וסת הגוף' פשוט (שאינו תלוי בימים ידועים), בכל ענין צריכה לחשוש לעונה בינונית. אבל החוות דעת<sup>52</sup> כתב לחלק בין אם קבעה לראות בתחילת הפיהוק, דבכה"ג אסורה בעונה בינונית, מחשש שמא תפיק ותראה, לבין אם קבעה לראות בסופו של הפיהוק, שאינה חוששת לעונה בינונית. וכ"כ לחלק בשו"ע הרב [סי' קפ"ד ס"ק מ"ה]: ואם יש לה וסת הגוף שאינו תלוי במעשה, כגון פיהוק ועיטוש וכיו"ב וכו' אם לא קבעתו ליום ידוע, חוששת לעונה בינונית, דהיינו שצריכה בדיקה ליום ל' לראייתה וגם בעלה אסור לבוא עליה אחר ל' עד

47. וראה עוד א' בן-פורת ופ' קליימן **אסיא** פז-פח, גולות הורמונוליות למניעת הריון לענין הלכות נדה, עמ' 135-137 בענין 'וסת הגלולה'.

48. וראה מאמרו של הרב ד"ר מ' הלפרין **תחומין** ד תשמ"ג, קביעת אבהות באמצעות מערכת תיאום הרקמות המרכזית, מבוא פרק א: נקודות עקרוניות לדין הלכתי, 4-1, עמ' 432-435.

49. **פרדס רימונים** פתיחה לסי' קפט וסת ז אות ד וסי' קפט שפתי חכם ס"ק סא. וע' **ש"ך** ס"ק ס"א שכתב: וכש"כ אם רגילה לראות קודם הפיהוק, ופירושו **החוות דעת** שם חידושים ס"ק לב דכוונתו לענין עונה בינונית, ועל זה השיג הפרדס רימונים שם דבוסת הגוף הפשוט שאינו תלוי בימים, בכל ענין חוששת לעונה בינונית. וע' **חדרי דעה** סי' קפט על הש"ך ס"ק נו, בפירוש דברי הש"ך ס"ק סא הנ"ל, דכל שהראיה קודם המיחוש אין עליה דין וסת כלל, ודייק לה מדברי הגמ' נדה סג ע"א שופעת וכו'.

50. ר' יעקב מאיר פאדווא **ז"ל מקור מים חיים** סי' קפט סכ"ד והשיג על פירושו של **החוו"ד** שם חידושים ס"ק לב הנ"ל כדרך שהשיג עליו **הפרדס רימונים** הנ"ל.

51. **סוגה בשושנים** דיני וסתות סי' ז סוף סט"ז ושם ס"ק לד, אלא שהעיר שמדברי **החוו"ד** ושו"ע הרב מבואר שלא כדבריו, ראה להלן.

52. **חוות דעת** סי' קפט חידושים ס"ק ב: ואם יש לה וסת הגוף קבוע, אם הוסת מובלע בסוף הפיהוק, מותרת לעונה בינונית, ואם הוא בתחילתו וכו' אסורה לעונה בינונית, וכ"כ עוד החוו"ד סי' קפט ביאורים ס"ק לב, וכ"כ עוד החוו"ד שם חידושים ס"ק מ: אלא בסופו, ואפילו לעונה בינונית אינה אסורה, ואם הוסת בתחילתו, אסורה לעונה בינונית מחשש שמא תפיק ותראה.

שישאלנה, וביום ל' צריך לפרוש ממנה. והטעים הרב ז"ל דבריו במאמר המוסגר: כי [חיישינן] שמא יארע לה הפיהוק בשעת תשמיש ותראה, אלא א"כ קבעה לה וסת לראות בסוף הפיהוק, או אחריו כדלקמן סי' קפ"ט סכ"ד. וכונת שו"ע הרב לומר שאם קבעה לה 'וסת הגוף' לראות בסוף "שלשלת הפיהוקים", או שקבעה לה 'וסת הגוף' לראות אחרי הפיהוקים, אינה צריכה לחשוש לעונה בינונית, שהטעם לחשש עונה בינונית אם קבעה לה 'וסת הגוף' לראות בתחילת הפיהוק, היינו משום דכיון שאינו קבוע לימים, ואין אנו יודעים מהו הזרז לראיית וסתה, חיישינן שמא ל' יום יגרום לראייתה, ושמא יארע לה הפיהוק בשעת תשמיש ותראה. ומאליו הוא מבואר שכיון שהורגלה לראות רק בסוף "שלשלת הפיהוקים", או לאחר גמר הפיהוקים, אין מקום לחשוש שמא יארע לה הפיהוק בשעת תשמיש ותראה, שהרי אינה רגילה לראות אלא בסופם או לאחריהם.

נסכם את העולה מן הנאמר עד כאן: אשה שיש לה 'וסת הגוף' קבוע, אם קבעה לראות בתחילת הוסת, דהיינו בתחילת "שלשלת הפיהוקים", חוששת לעונה בינונית וה"ה ליום החדש והפלגה. אבל אם קבעה לה וסת לראות רק בסוף "שלשלת הפיהוקים", וראייתה מובלעת בתוך הוסת, דהיינו שהיא רגילה לראות רק במשך זמן "שלשלת הפיהוקים" שהוא הסימן של הוסת, נקטו לדינא החו"ד ושו"ע הרב שאינה צריכה לחשוש בכה"ג לעונה בינונית, וה"ה שאינה חוששת בכה"ג ליום החדש והפלגה.

אכן חלוקים המה החו"ד ושו"ע הרב בדין 'וסת הגוף' לענין חשש עונה בינונית, אם נמשכת ראייתה גם לאחר הסימן של 'וסת הגוף', או שראייתה מתחילה אחר גמר סימן 'וסת הגוף'. דעת החו"ד שאם ראייתה לא מובלעת בתוך סימן הוסת, שדינה כמובא לעיל [ושו"ע סי' קפט סכ"ד] שאסורה מתחילת סימן הוסת, דומה היא לאשה שקבעה לראות בתחילת סימן הוסת, שצריכה לחשוש לעונה בינונית<sup>53</sup>. אבל דעת שו"ע הרב [סי' קפד ס"ק מה] שאם קבעה לראות אחרי הפיהוקים, אינה צריכה לחשוש לעונה בינונית.

לדינא נראה להקל כדעת שו"ע הרב, חדא, כל עיקר דינו של השו"ע סי' קפט סכ"ד שאם נמשכת ראייתה אחר גמר סימן הוסת, אסורה מתחילת סימן הוסת עד סוף עונה אחת, היא דעת הראב"ד, אבל הרז"ה [בסלע המחלוקת סי' יב] חולק, והביאו דבריו הרשב"א והטור, וכן משמעות דעת הגר"א [בביאורו שם ס"ק לח] שחולק וסובר שלעולם הולכים לענין קביעת הוסת אחר תחילת הראייה. כלומר, לדעת הרז"ה, וכוותיה נקט הגר"א, אינה אסורה מתחילת סימן הוסת. ולפי"ז אין דינה שונה מכל אשה שקבעה לה 'וסת הגוף' לראות

53. **חנות דעת** סי' קפט חידושים ס"ק ב: ואם יש לה וסת הגוף קבוע וכו' אם הוא בתחילתו, או שנמשכת ראייתה גם אחר הפיהוק, אסורה לעונה בינונית. וצ"ח החו"ד לדבריו בביאורים סכ"ד, וכוותו למש"כ שם ביאורים ס"ק לא ויעז"ש.

בסופו של סימן הוסת, שאינה חוששת לעונה בינונית.

זאת ועוד, דעת הסדרי טהרה [סי' קפט ס"ק יב] דאשה שיש לה וסת קבוע, ואח"כ שינתה וסתה ליום אחר, דצריכה לחוש פעם אחת לאותה הפלגה ולאותו יום החדש, אבל לא מצינו שצריכה לחוש לעונה בינונית מאותה הראייה, כיון שלא נעקר הוסת הקבוע שלה, ולא מצינו שצריכה לחוש לעונה בינונית אלא באשה שאין לה וסת כלל. וחזר הסד"ט [סי' קפט ס"ק כח וס"ק לו] על יסוד זה שלא אמרו שצריכה לחוש לעונה בינונית אלא באשה שאין לה וסת כלל, אבל לא באשה שיש לה וסת קבוע<sup>54</sup>. ולפי"ז ה"ה באשה שיש לה 'וסת הגוף' קבוע לראות בסוף סימן הוסת, או לאחריו, כיון שיש לה וסת קבוע, אינה חוששת לעונה בינונית.

ועוד יש להביא ראייה מדברי הראב"ד בבעלי הנפש [שער תיקון הוסתות] שכתב לענין אשה שיש לה 'וסת הגוף': "ודוקא כשהיא רגילה לראות כל הראיה בתוך הוסת, אבל אם רגילה לראות ממנה אחר הוסת, אסורה מן הוסת ואילך, וצריכה בדיקה אחר הוסת כדי לטהר הוסת וכדי להתירה לבעלה אחר אותה עונה, אבל קודם הוסת מיהא מותרת בלא בדיקה". ויש להעיר על סוף דבריו, לענין מה קאמר שקודם הוסת מותרת בלא בדיקה, הרי הראב"ד מדבר שם בכל מיני 'וסת הגוף', "בין יש לה יום קבוע לאותן סימנים, בין שאין לה", וא"כ מהו החידוש שמותרת קודם וסתה, אטו נביאה היא לדעת באיזה יום יבוא 'וסת הגוף' שלה? ונראה שכונת הראב"ד ללמדנו שאשה זו אינה חוששת לעונה בינונית ויום החדש והפלגה, ודלא כמש"כ החו"ד הנ"ל. והעולה מדברינו, שהעיקר להקל כדעת שו"ע הרב, והמחמיר לחשוש לדברי החו"ד תע"ב.

עוד יש להעיר, לענין הדין המבואר בשו"ע סי' קפו ס"א בסדר הנהגת הבדיקה לאשה בתחילת נישואיה, להחזיקה כאשה שאינה רואה דם מחמת תשמיש, שאם יש לה וסת קבוע, אינה צריכה בדיקה כלל, וכן עיקר כמש"כ הרמ"א שם. ולפי"ז אשה שיש לה 'וסת הגוף' קבוע, דינה ככל אשה שיש לה וסת קבוע ואינה צריכה בדיקה<sup>55</sup>. מיהו, זהו דוקא אם קבעה לה וסת לראות בסוף "שלשלת הפיהוקים", או לאחר הפיהוקים, אבל אם קבעה לה 'וסת הגוף' לראות עם התחלת הפיהוק, דינה כאשה שאין לה וסת קבוע וחלה עליה סדר הנהגת הבדיקה כמבואר בשו"ע סי' קפ"ו ס"ב.

54. וע' חוות דעת סי' קפט ביאורים ס"ק נ שחולק על דעת הסד"ט שם ס"ק לו, והחו"ד לשיטתו אזיל, דס"ל שאפילו אשה שיש לה וסת קבוע, אם עבר וסתה ולא ראתה, חוששת לעונה בינונית, ע' חו"ד סי' קפט ביאורים סוף ס"ק ב ושם ביאורים ס"ק כ.

55. כ"מ בשו"ע הרב קפו, ב. וע' בקו"א שם ס"ק א. וע' חזקת טהרה סי' קפו, תוספות טהרה, אשה שרגיל להיות לה מיחוש כשבא עת וסתה, אם קודם ראייתה מרגשת במיחוש, אז עד שלא הרגיש במיחוש, אינה צריכה בדיקה. ובהערה יד שם ביאר טעמו, דמ"מ קבעה שאינה רואה אלא במקדמת מיחוש. וע"ע מש"כ שם בתוספות טהרה סי' קפו אות מד.

## נספח

בגירסה הראשונה שנתקבלה במערכת אסיא, בפרק א, המבהיר מהי וסת הגוף, נכתב כדלהלן:

"שונה היא 'וסת הגוף' משאר וסתות. וסת יום החודש, או וסת ההפלגה, למשל, היא וסת **סיבתית**, דהיינו שאנו תולים שיום החודש או ההפלגה הם הגורמים המסבבים את בואה של הוסת. 'וסת הגוף' לעומת זאת, היא וסת **סימנית**, סימפטומטית, כלומר מיחושים אלו משמשים כסימן הכר המבשר את הופעתה של הוסת".

הקביעה "שיום החודש או ההפלגה הם הגורמים המסבבים את בואה של הוסת", בפרשנותה המילולית איננה מתאימה להבנה הפיזיולוגית המקובלת ברפואה בימינו. לדעתו של עורך אסיא אין ראיה מלשון הראשונים להבנה המילולית הזו, וניתן להבינם היטב גם בהתאמה לידע הפיזיולוגי בן ימינו. משום כך כתב העורך למחברים את המכתב הבא:

לכבוד

הרה"ג ר' אליעזר בן פורת שליט"א,

ופרופ' פסח קליימן שליט"א,

שלום וכט"ו.

העריכה של מאמרם על **וסת הגוף** התעכבה בגלל משפט אחד בתחילתו, משפט הנובע לכאורה מדברי הקדמונים, אך איננו נכון באמת. מאחר ודברי הקדמונים אמת, לענ"ד יש להסביר את הדברים, כדלהלן.

כת"ר כתבו בתחילת מאמרם:

שונה היא 'וסת הגוף' משאר וסתות. וסת יום החודש, או וסת ההפלגה, למשל, היא וסת **סיבתית**, דהיינו שאנו תולים שיום החודש או ההפלגה הם הגורמים המסבבים את בואה של הוסת. 'וסת הגוף' לעומת זאת, היא וסת **סימנית**, סימפטומטית, כלומר מיחושים אלו משמשים כסימן הכר המבשר את הופעתה של הוסת (ע' רשב"א **תורת הבית** בית ז' שער ג': אבל וסתות דגופה, אדרבה האורח הוא שגורם למקרים הללו וכו'. וכ"כ הר"ן בחי' נדה ס"ג ע"א ו**מאירי** נדה שם עמ' 266 לפי הגהת הר"א **סופר** ז"ל שם הערה י"ב).

משפט זה, כפי שנכתב, איננו נכון. לפני שנעבור למנגנון הפיזיולוגי של ווסת, אדגים את הבעיה הלשונית בדיני חזקה של שור מועד (ב"ק פ"ד מ"ב): הרי שהיה מועד לשבתות וכו'.

האם הכרחי לומר כי השבת גורמת לשור להיות נגח? או שאפשר לפרש כי השבת היא **סימן לנו** שאנשים לובשים בה בגדים שונים מהרגיל בחול, או שהשבת היא סימן לכך שסדר היום של השור השתנה עקב ביטול מלאכתו?

בצורה דומה, האם **בוסת הפלגה**, הימים שעברו הם הגורם לווסת, או שהם סימן שתהליכים פיזיולוגיים (= שעון ביולוגי) הגורמים לווסת הגיעו להבשלה? וסת הימים הקשורה בתאריכים קבועים, קצת יתר מורכבת, אך גם בה ברור שלא היום (= התאריך) עצמו גורם אלא שהתאריך הוא סימן לתהליכים הקשורים בו, כמו אולי מצב הירח ביחס לכדור הארץ, או גורם אחר שלא ידוע לנו, תהליכים שהם חלק מהגורמים לווסת, כשהתאריך הוא אך ורק סימן להם.

**אף על פי כן יש הבדל ממשי בין וסת הגוף לוסת הימים.** וסת הגוף היא תוצאה של תהליכים הגורמים לווסת, וממילא היא סימן לקיומם. בעוד וסת הפלגה או וסת הימים הם סימנים לקיום תהליכים גורמי וסת, ואינם תוצאה שלהם כמו וסת הגוף.

לענ"ד יש לפרש כך את דברי הראשונים, ע"פ העיקרון של הרמב"ם המובא במורה (ג, סוף יד), כי בכל מקום בו אפשר לפרש את דברי חז"ל באופן שהם מתאימים "למציאות אשר התבאר מציאותו במופת – הוא יותר ראוי, באדם המעולה המודה על האמת, לעשותו."

על כל פנים, להשאיר את הניסוח כאילו הימים הם כשלעצמם גורמים לוסת הפלגה – נראה לי לא נכון ולא ראוי. אשמח לשמוע את דעתכם.

בהוקרה רבה,

**מרדכי הלפרין**

- -

תשובת המחברים מיהרה להגיע:

לכבוד

הרב ד"ר מרדכי הלפרין היקר והנכבד שליט"א,

שלום רב!

תודתנו לו על הערותיו המחכימות על המבוא למאמרנו. נקדים ונאמר כי אנו מסכימים כי כבודו נר"ו ישיט את תחילת הפסקה: שונה היא וכו', ובמקום זה יבוא רק המשפט הבא: "**וסת הגוף היא וסת סימנית, סימפטומטית, כלומר מיחשים אלו משמשים כסימן הכר המבשר את הופעתה של הוסת**". ועל זה יבוא הציון בהערה לדברי הרשב"א, הר"ן והמאירי. דומה שאפילו לדעת כבודו נר"ו, אין במשפט זה שום בעיה.

ועכשיו נבוא לגוף הערותיו הנכבדות. ודאי צדקו דבריו בהבנת ענין הוסתות, ומ"מ נראה לנו שצדקנו בניסוח הדברים, ואין כאן אלא ענין של שימוש הלשון בלבד semantic only וכדלהלן. נקח לדוגמה את וסת יום החדש, שעליה אומר הרשב"א במשמרת הבית, תוה"ב ב"ז ש"ג [עמ' ט' בדפוס הישן של תוה"ב] שיפורא גרים, כלשון הגמ' נדה [ל"ח ע"א], והביאו הש"ך [סי' קפ"ט ס"ק י"ג], והביא

עוד ראשונים בסגנון זה. פירושם של דברים כך הוא: ודאי יש גורמים שונים וסיבות רבות המביאות לראית דם הוסת בזמן מסוים. האמירה שיום החדש 'גורם', אין מובנה אלא שבהתקיים המצב והתנאים ההכרחיים לבואה של הוסת, עדיין יש עוד 'גורם', נקרא לו triggering factor הבא אחרון בשלשלת של סיבות שקדמו לו, ועל שמו נקרא כל המאורע, והוא יום החדש.

וכיון שיום החדש הוא הדבר הנראה וברור לעינינו, קוראים לו החכמים בלשון 'גורם', שיפוצא גרים. במלות הגיון לרמב"ם [פרק ט] מצינו את השם 'סיבה קרובה', ובלשון הפילוסופיה המודרנית נקרא proximate cause אין הכונה באומרים 'גורם', לגורם יחידי או בלעדי, אלא הגורם המסיים את התהליך הנראה לעין הוא המכונה כ'גורם'. כך נראה לפרש לרשב"א.

See also: *The Elements of Reasoning*, D.A. Conway and R. Munson; Wadsworth Publishing Co. 1989. Chapter 5, Causal Analysis; page 102. "The triggering factor of an event is often called the event's proximate cause".

ואפילו אם נאמר שדעת הרשב"א אינה מקובלת על כל הראשונים, אלא סוברים הם כפשוטה של תורת הביולוגיה, דהיינו שהשעון הביולוגי של האשה פועל בתיאום גמור עם הלוח החדשי, שבכל ה' בחדש, מלא או חסר, היא רואה, והוא דבר פלא מבחינה ביולוגית, שאשה תתמיד לראות באותו יום החדש בין מלא, בין חסר, מ"מ קוראים החכמים ליום החדש 'גורם' משום שהוא דבר הנראה לעין, אעפ"י שבאמת אינו הגורם כלל, והוא ענין לשוני בלבד.

להערתו שמשמעות דברינו כאלו הימים הם כשלעצמם גורמים לוֹסֵת הפלגה, ודאי צדקו דבריו שאין הימים עצמם גורמים לוֹסֵת ההפלגה, ונשמט במאמרנו פסיק בין המלים "שיום החדש", לבין המלים "או ההפלגה", והכונה למשך זמן ההפלגה. וכאמור כל זה אינו אלא שימוש הלשון בלבד.

באשר להערתו משור המועד לשבתות, והביא דברי רש"י, וכן טעם התוס' בשם הירושלמי, אין הדברים מוסכמים, כי לדעת הרמב"ם לפירושו של המ"מ [נזקי ממון פ"ו ה"ט] דין זה שוה בכל אחד מימי השבוע, וכתב שזהו כוסת הנדה שכל הימים שוים בה, ובשטמ"ק ב"ק [ל"ז ע"א ד"ה הרי] כתב לפרש כן גם בדעת רש"י ודלא כמאירי שם.

נשוב אל הראשונות. אין לנו שום בעיה אם כבודו נר"ו ישמיט את אשר אינו נח בעיניו וישאיר את המשפט על וסת הגוף שהיא וסת סימנית כמוצע לעיל. נשמח מאד לקבל תגובתו ואנו מודים לו על טרחתו בדברינו.

בתודה, בהוקרה עמוקה ובברכה,

**פסח קליימן ואליעזר בן פורת**

בהסכמת המחברים הובאו כאן שני המכתבים כנספח למאמרם החשוב.